

De Vlaamse spreekwoorden

Naar het origineel van Pieter Bruegel de Oude (1712)

Stel de volgende vragen aan de groep:

1. Wat zie je op dit schilderij? (Allemaal mensen en dieren in een dorp waarmee iets gebeurt... Het zijn 85 spreekwoorden en uitdrukkingen!)
2. Welke spreekwoorden en uitdrukkingen herkennen ze?
3. Kunnen ze onderstaande spreekwoorden en uitdrukkingen vinden?
 1. *Achter het net vissen*
 2. *De hond in de pot vinden*
 3. *Door de mand vallen*
 4. *Een oogje in het zeil houden*
 5. *Elkaar bij de neus nemen*
 6. *Twee honden vechten om één been*
4. In welke situatie zou je deze spreekwoorden en uitdrukkingen kunnen gebruiken?

Vertel over het schilderij. Neem je publiek mee in je verhaal.

In deze zaal hangen schilderijen van de schilders familie Bruegel. Ze leerden het vak van vader op zoon, werkten eerst als leerling en later gezelschap in het atelier. Als ze hun meesterproef hadden gedaan werden ze als meester-schilders opgenomen in het schilders gilde van de stad. Elke Bruegel specialiseerde zich in andere dingen, maar ze werkten ook samen in het familieatelier. Het spreekwoorden schilderij is misschien wel het beroemdste van alle Bruegel schilderijen en werd geschilderd door Pieter Bruegel de oude. Maar... dit schilderij is een kopie! Dit werk was zó populair dat men na het overlijden van Pieter Bruegel de Oude, telkens opnieuw naar kopieën vroeg. Het werk in Het Noordbrabants Museum is van 1712, anderhalve eeuw later, dan dat Pieter het origineel schilderde. Het kopieerwerk werd gedaan door de leerlingen in het atelier.

Nodig je publiek uit om te discussiëren.

- Vind je het schilderij minder interessant, nu je weet dat het een kopie is?
- Moet kunst origineel zijn?
- Verdient dit schilderij een plaats in het museum?

De kruisiging

Pieter Breughel de Jonge (schilder), Pieter Bruegel de Oude (ontwerper), (1600 - 1610)

Stel de volgende vragen aan de groep:

1. Stel je publiek de volgende vraag: Als je in dit schilderij zou kunnen stappen, waar zou je dan willen staan?
2. Laat hen in twee-of drietallen overleggen.
3. Bespreek de antwoorden met z'n allen. Stel telkens de vraag: waarom wil je op die plek staan?

Vraag je publiek naar wat ze al weten en wat ze nog meer willen weten.

1. Wat denk je dat je al weet over dit schilderij?
2. Wat wil je nog meer weten over dit schilderij?
3. Hoe kunnen we daar achter komen?
4. Welke Christelijke feestdagen kennen jullie die met dit schilderij te maken hebben?
Carnaval, vastentijd, Palmzondag, Witte donderdag, Goede vrijdag, Stille zaterdag, eerste Paasdag, tweede Paasdag, Hemelvaart, Pinksteren.
5. Welke feestdagen van andere geloven ken je?
Islam: Suikerfeest, offerfeest, Geboorte van Mohammed,
Jodendom: Grote Verzoendag, Loofhuttenfeest, Vreugde der wet, Chanoeka,
Hindoeïsme: Holi, Divali,

Vertel over het schilderij. Neem je publiek mee in je verhaal.

Judas verraadt Jezus met een kus. Dat is het afgesproken teken waardoor de soldaten weten wie ze gevangen moeten nemen. De Joodse hogepriesters brengen Jezus voor de Romeinse landvoogd in Jeruzalem (1). Hij laat zich overhalen en veroordeelt Jezus tot de dood. Er wordt een kroon van doornen op zijn hoofd gedrukt. Jezus moet zijn eigen kruis de berg opdragen. Onderweg valt hij drie keer. Boven op de berg wordt hij aan het kruis genageld (2). Hij wordt gekruisigd tussen twee moordenaars, waarvan er één spijt heeft (3). Jezus sterft voor de zonden van de mens. Als Jezus sterft verduistert de lucht (4) boven Jeruzalem. Jezus wordt in zijn graf gelegd. Drie dagen later zou hij opstaan uit de dood. Op die dag vieren de Christenen het paasfeest.

De Boerenadvocaat

Pieter Bruegel de Oude (1621 - 1629)

Laat je publiek het schilderij onderzoeken. Stel de volgende vragen aan de groep:

1. Wat gebeurt hier, denk je? Je mag je fantasie gebruiken!
2. Laat de leerlingen in groepjes van drie een antwoord bedenken. Bespreek de antwoorden met z'n allen.
3. Geef pas daarna informatie over het schilderij.

Laat je publiek goed luisteren. Vertel waar het schilderij over gaat. Neem je publiek mee in je verhaal.

Dit schilderij dateert van rond 1616 en maakt de praktijken van de dorpsadvocaat belachelijk. De advocaat (1) maakt maar wat graag misbruik van de arme domme boeren (2) die niet kunnen lezen. Betalen deden ze in natura (mandje met eieren, 3). In de volksmond heette het niet voor niks dat 'wie een gestolen kip wil terugkrijgen via een advocaat, de man eerst met een kip (4) moet betalen'. Deze advocaat ontvangt zijn klanten in het kantoor van een belastinginnehmer. Aan de muur hangen zakken die bulken van de dossiers (5). De uitdrukking 'de zaak is hangende' komt hier vandaan.

Laat je publiek goed kijken.

1. Vraag een vrijwilliger uit je publiek het volgende: kies één figuur op dit schilderij maar vertel ons niet welke.
2. Neem precies dezelfde houding aan als die figuur.
3. Kan de rest van de groep raden om welke figuur het gaat? (Herhaal de drie stappen enkele keren met iemand anders.)

Landschap met molens

Jan Brueghel (1599-1610)

1. Stel de volgende vragen aan de groep
2. Wat vind je het beste gelukt aan dit schilderij? Overleg in twee- of drietallen.
3. Bespreek de antwoorden samen.
4. Stel een volgende vraag: Hoe zou je dit schilderij nog kunnen verbeteren?
5. Bespreek de antwoorden samen.

Stel de onderstaande vragen en help met de antwoorden:

Lijn: Hoe heeft de kunstenaar lijnen gebruikt? Dik, dun, recht, krom gestippeld?

Kleur: Welke kleuren heeft de kunstenaar gebruikt? Veel of weinig kleuren? Harde of zachte kleuren?

Licht: Waar komt het licht vandaan? Is er veel of weinig licht? Is het licht of donker?

Vorm: Welke vormen heeft de kunstenaar gebruikt? Rond of hoekig? Groot of klein?

Voorstelling: Wie of wat is er te zien? Wat is het onderwerp? Wat stelt het voor?

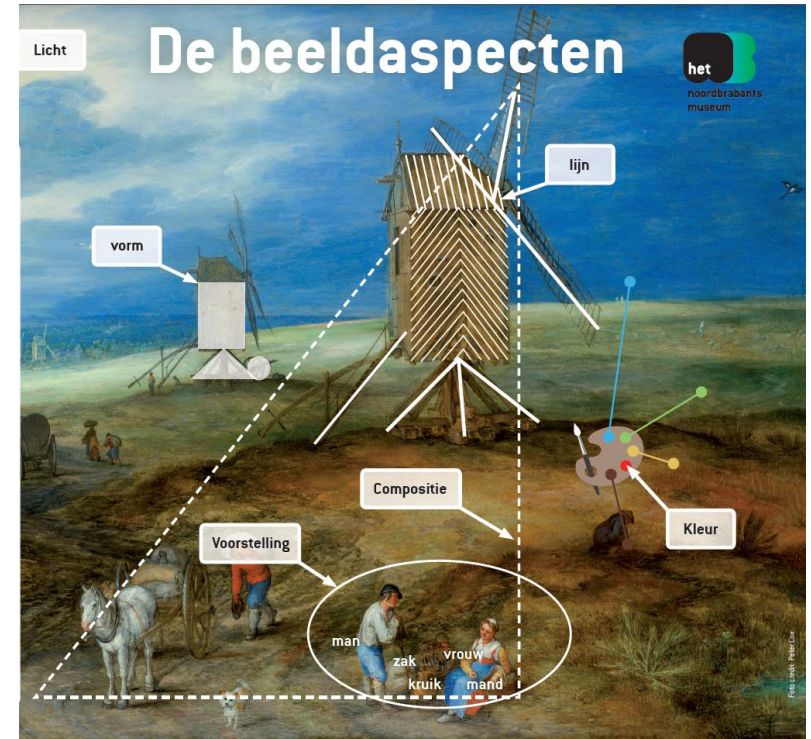
Compositie: Hoe heeft de kunstenaar de ruimte geordend? Wat staat waar en wat hebben de objecten met elkaar te maken?

Vertel over de schilder. Neem je publiek mee in je verhaal.

Jan Brueghel de Jonge (1601 - 1678) was een Zuid-Nederlandse kunstschilder uit de barokperiode, een zoon van Jan Bruegel de Oude. Hij ontving zijn opleiding van zijn vader. Zijn vader plande op zijn 15^e al een reis naar Italië voor hem, maar hij ging pas toen hij 21 was. Toen zijn vader overleed reisde hij terug naar Antwerpen, waar hij het familieatelier overnam. Hij trouwde op 5 juli 1626 met Anna-Maria Janssens, en kreeg elf kinderen, waarvan vijf van de zeven zonen ook schilder werden. Hiervan zijn Jan Pieter Brueghel en Abraham Brueghel de bekendste. In 1630 kreeg hij een bestuursfunctie in het Sint-Lucasgilde, het gilde van de schilders.

Net als zijn broer Ambrosius Brueghel en andere fijnschilders schilderde hij landschappen, allegorische taferelen en andere zeer precieze en verfijnd geschilderde werken. Jan Brueghel de Jonge bleef zijn hele leven in dezelfde stijl schilderen als zijn vader. Hij kopieerde ook werken van zijn vader en verkocht ze onder diens naam. Zijn werken zijn echter van iets mindere kwaliteit dan die van zijn vader. Hij schilderde ook de achtergrond in werken van anderen.

Pieter Breughel de Jonge (datering onbekend)

Laat je publiek zich verplaatsen in het schilderij.

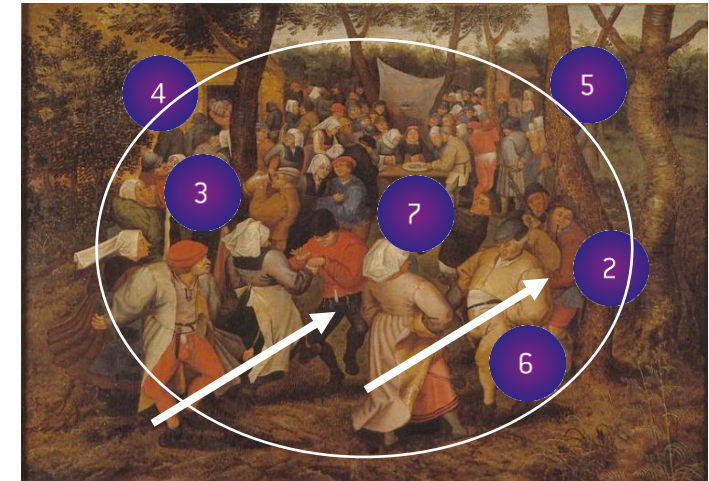
1. Stel je publiek de volgende vraag: Als je in dit schilderij zou staan, welke geluiden zou je dan horen?
2. Iedereen kiest één geluid. Straks beginnen we allemaal tegelijk met het maken van onze geluiden zodat er een 'geluidsschilderij' ontstaat. Klaar?
3. Welke geluiden hoorden jullie? Kijk je nu anders naar het schilderij dan voor de opdracht?

Vertel waar het schilderij over gaat. Neem je publiek mee in je verhaal.

In een echte genrevoorstelling is altijd wat mis. Als het al om het dagelijks leven gaat, dan is het wel een moment waarop het net even anders is en de sleur wordt doorbroken, zoals een kermis of een bruiloft, een bezoek aan een herberg of bordeel. De populairste figuur in de genrekunst was zonder twijfel de boer.

Ook in dit dorpsgezicht wordt een uitbundig boeren bruiloftsfeest gevierd. Een mes hangt aan hun riem (1), altijd klaar om etenswaar of een mens te lijf te gaan. Onder begeleiding van doedelzakken (2) wordt gedanst, gedronken (3) en gezoend (4), en een man en een vrouw duiken samen het schuurtje in (5) om stiekeme dingen te gaan doen. De broek van de boer met de rode neus staat bol van de opwinding (6). De bruid zit aan tafel (7). Achter haar hangt het traditionele doek met daaraan een tweede bruidskroon. Ze krijgt eten aangeboden maar houdt haar handen gevouwen en haar blik naar beneden gericht. Wie de bruidegom is wordt niet duidelijk.

Stel de volgende vragen aan de groep:

Hoe heeft de schilder **diepte** in het schilderij gebracht?

- *Overlappende figuren, de bomen geven het werk extra diepte*
- *Van voor/groot naar achter/klein*
- *Atmosferisch perspectief: hoe verder hoe waziger*

Wat voor soort **compositie** zien we hier?

Door alle mensen centraal en dicht bij elkaar in het midden te plaatsen wordt het gevoel van een drukke dansvloer versterkt. Centraal compositie: de diagonale plaatsing van de dansers zorgt voor extra beweging.

Wat valt je op aan de **kleuren**?

Schilderijen werden geschilderd in de regel met olieverf. De kleur kwam van het pigment dat ze toevoegden aan de olie. Pigmenten komen vaak uit erts en mineralen, zoals omber, oker, houtskool, sienna, of giftige stoffen zoals kwikzilver. Door het soort pigment en de omstandigheden waarin het kunstwerk hing kan een schilderij door de tijd ook sterk zijn verkleurd. Oorspronkelijk was dit schilderij vast niet zo geel/bruin!

Schilders van vader op zoon

Tekst

In de zestiende en zeventiende eeuw was het heel gebruikelijk om je brood te verdienen met hetzelfde werk als dat van je vader. Schoenmaker, brouwer of kunstschilder - dat maakte niet uit. Binnen de familie Bruegel waren er maar liefst vijf generaties schilders.

Schilders waren in de zestiende en zeventiende eeuw gewoon ambachtslieden, onderworpen aan de regels van hun gilde. Kennis en vaardigheid werden overgedragen van vader op zoon. De meeste zonen verdienden later op dezelfde wijze hun brood als hun vaders. De familie Bruegel was daarin niet anders. Zij telde maar liefst vijf generaties schilders.

Al op jonge leeftijd leerden de jongens het vak. Motto daarbij was: jong geleerd, oud gedaan. Meisjes leerden zelden een vak, maar hielden de familietradities in ere door te trouwen met jongens uit andere schildersfamilies. Op deze manier raakte de familie Teniers verwant aan de familie Bruegel.

> zie BEKIJK hieronder

Jong geleerd oud gedaan

Tekst

Een jonge schilder begon vaak al op zijn twaalfde het vak te leren. Dit onder het motto 'jong geleerd, oud gedaan'. Leerjongens deden in het atelier van hun meester tal van klusjes. Van maken van verf tot het schetsen van eenvoudige voorstellingen.

Onder leiding van de meester groeide de leerjongen op tot gezelschap. Dat betekende dat hij meer zelf mocht doen, bijvoorbeeld het prepareren van een schildersdoek of paneel. Maar ook het uitvoeren van de wat eenvoudigere delen van een schilderij, bijvoorbeeld de wolkenlucht of een landschap behoorde tot de mogelijkheden, want 'oefening baart kunst'.

De laatste stap naar het zelfstandig meesterschap was de studiereis naar Italië. Daar lag immers de oorsprong van de kunst, uit de oudheid en de renaissance! Tijdens de reis maakte de jonge schilder, inmiddels een jaar of twintig, een groot aantal schetsen. Eenmaal teruggekeerd vestigde hij zich als zelfstandig meester.

> zie BEKIJK hieronder

'Daar zijn de daken met vlaaien bedekt'

Tekst

Pieter Bruegel de Oude maakte in 1559 een druk en kleurrijk schilderij. Daarop beeldde hij 126 spreekwoorden uit, een populair thema in die tijd. Sommige van die spreekwoorden gebruiken we nog steeds.

Het originele spreekwoordenschilderij van Pieter Bruegel de Oude (ca. 1526-1569) dateert uit 1559. Het bevat 126 spreekwoorden, gezegden en uitdrukkingen. Spreekwoorden waren als thema in de kunst van de zestiende en zeventiende eeuw enorm populair. Gedrukte boeken met spreekwoorden, zoals de Adagia van Erasmus, waren daarbij de inspiratiebron.

Het werd dan ook meerdere malen gekopieerd. Dat onderstreept nog eens het belang van het schilderij.

Het spreekwoordenschilderij in onze collectie is ook zo'n kopie van Bruegel. Het bevat minder spreekwoorden dan het origineel. Dit origineel bevindt zich in Berlijn.

Zowel een enkel spreekwoord als een groot aantal kon worden afgebeeld. Het schilderij van Bruegel is het bekendste binnen de laatste categorie.

> zie BEKIJK hieronder